

Результативність та ефективність діяльності страхових компаній: проблеми та перспективи розвитку

Жаворонок А.В.

кандидат економічних наук,
асистент кафедри публічних, корпоративних фінансів
та фінансового посередництва

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Павлій М.В.

магістр

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Статтю присвячено результативності та ефективності страхових компаній. Досліджено результативність та ефективність страхових компаній України в 2015–2017 рр., а саме аналіз основних показників діяльності страхових компаній України, оцінка показників фінансової стабільності страхових компаній. Проведено аналіз конкурентоспроможності страхової компанії у поєднанні з її платоспроможністю.

Ключові слова: страхова компанія, страхування, платоспроможність, конкурентоспроможність, ефективність, стабільність страхової компанії.

Жаворонок А.В., Павлій М.В. РЕЗУЛЬТАТИВНОСТЬ И ЭФФЕКТИВНОСТЬ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СТРАХОВЫХ КОМПАНИЙ: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ

Статья посвящена результативности и эффективности страховых компаний. Исследованы результативность и эффективность страховых компаний Украины в 2015–2017 гг., а именно анализ основных показателей деятельности страховых компаний Украины, оценка показателей финансовой устойчивости страховых компаний. Проведен анализ конкурентоспособности страховой компании в сочетании с ее платежеспособностью.

Ключевые слова: страховая компания, страхование, платежеспособность, конкурентоспособность, эффективность, стабильность страховой компании.

Zhavoronok A.V., Pavlii M.V. EFFECTIVENESS AND EFFICIENCY OF INSURANCE COMPANIES: PROBLEMS AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT

The article is devoted to the effectiveness and efficiency of insurance companies. The effectiveness and efficiency of insurance companies of Ukraine in 2015-2017 years is analyzed, the analysis of the main indicators of the activity of insurance companies of Ukraine, an estimation of indicators of financial stability of insurance companies. An analysis of the insurance company's competitiveness in combination with its solvency is conducted.

Keywords: insurance company, insurance, solvency, competitiveness, effectiveness, stability of insurance company.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сьогодні страховий ринок є доволі рентабельною частиною фінансового ринку. Однак через низький рівень доходів населення, економічну та політичну нестабільність у країні відбувається гальмування розвитку компаній та зменшення обсягу страхових премій у страхових компаній. Через недостатню прозорість сучасного вітчизняного ринку страхових послуг, відсутність загальних рейтингових оцінок страховиків відповідальність під час вибору страховика повністю лягає на страхувальника.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження стану і проблем розвитку страхо-

вого ринку здійснювали такі вітчизняні вчені: В.В. Виговська [10], О.В. Вірбулевська [1], М.В. Дубина [2], О.А. Клепікова [3], О.М. Музика [4], Н.В. Ткаченко [7], Л.В. Русул [9] та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак у сучасних умовах розвитку економіки особливо важливим є питання дотримання ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості страховиків, тому необхідне адекватне сьогоденним реаліям застосування системи показників, які б змогли охарактеризувати різні боки фінансової діяльності страхової компанії. Відповідно, на основі визначених показників, можна робити подальші висновки щодо

фінансового стану страховика та пошук шляхів його вдосконалення. Така актуальність зумовила вибір теми статті, визначила її мету та завдання.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження результативності та ефективності діяльності страхових компаній України, вивчення негативних чинників, які стримують їхній розвиток, та можливих варіантів їх усунення, а також окреслення напрямів забезпечення належного розвитку страхових компаній України.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах сучасного розвитку української економіки ринок страхових послуг забезпечує ефективний захист від численних ризиків (природних, техногенних та інших), сприяє ефективному способу перерозподілу фінансових ресурсів як на території держави, так і за її межами. Повноцінний страховий ринок забезпечує загальну економічну стабільність через розвиток усіх сфер господарювання та реалізацію державної соціальної політики.

Страховий ринок – це особлива сфера грошових відносин, де об'єктом купівлі-продажу виступає специфічна послуга – страховий захист, на яку формуються попит та пропозиція [3]. Розвиток страхового ринку в країнах із ринковою економікою безпосередньо впливає на економічну стабільність, добробут населення та деякі соціальні питання. Виходячи із цього, його розвиток повинен набути першочергового значення в економічній і соціальній сферах.

Ринок страхових послуг є другим за рівнем капіталізації серед інших небанківських фінансових ринків. Загальна кількість страхових компаній станом на III квартал 2017 р. становила 296 од., у тому числі СК life – 34 компанії, СК non-life – 262 компанії. Кількість страхових компаній (табл. 1) має тенденцію до зменшення, за цей період кількість компаній зменшилася на 111 од. зі стабільною тенденцією до зменшення від 2013 р. [5].

Обсяг надходжень валових страхових премій у 2017 р. збільшився на 8 261,5 млн. грн. (23,5%) порівняно з 2016 р., найбільше зрос-

тання відбулося в обсязі страхових премій, які надійшли від юридичних осіб (на 27%).

У структурі валових страхових премій, що отримані страховиками за страхування та перестраховування ризиків від страхувальників та перестраховальників за 2017 р., переважають страхові премії, що надійшли від юридичних осіб, – 27 876,2 млн. грн. (64,2%), а страхові премії, що надійшли від фізичних осіб, становлять 15 555,6 млн. грн. (35,8%). За період 2017 р. 93,3% від загальної суми страхових премій становила сума отриманих страховиками валових премій із видів страхування, інших аніж страхування життя (40 518,1 млн. грн.), а зі страхування життя – 6,7% від загальної суми страхових премій (2 913,7 млн. грн.).

Чисті страхові премії розраховуються як різниця між валовими страховими преміями та частки страхових премій, які сплачуються перестраховикам-резидентам. Чисті страхові премії за період 2015–2017 рр. показують тенденцію до збільшення, за аналізований період вони зросли на 27,5%

Для виявлення проблем та недоліків в оцінюванні фінансової стабільності вітчизняних страхових компаній розглянемо умови його реалізації на прикладі, ПрАТ «СК «ПЗУ Україна». Для порівняння вартості поточних активів із різним ступенем ліквідності, із сумою поточних зобов'язань виконують оцінку ліквідності страхової компанії. Коефіцієнти загальної, швидкої та абсолютної ліквідності надано в табл. 2.

Коефіцієнт покриття (загальної ліквідності) показує достатність ресурсів страховика, які можуть бути використані для погашення поточних зобов'язань, тобто скільки гривень оборотного капіталу припадає на 1 грн. поточних зобов'язань. Нормативним значенням можна вважати коефіцієнт, що більший за 1. За аналізований період прослідковується значне перевищення фактичного значення показника над нормативно встановленим. Цей показник має позитивну тенденцію та в 2017 р. перевищив нормативний більш ніж удвічі.

Коефіцієнт швидкої ліквідності ПрАТ «СК «ПЗУ Україна» також перевищує нормативне

Таблиця 1

Кількість страхових компаній (на III квартал)

Показник	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.
Загальна кількість СК	407	382	361	343	296
СК life	62	57	49	45	34
СК non-life	345	325	312	289	262

Динаміка коефіцієнтів ліквідності ПрАТ «СК «ПЗУ Україна» за 2015–2017 рр.

Показник	Нормативне значення	2015 р.	2016 р.	2017 р.	Темп приросту, %	
					2017/2015	2017/2016
Коефіцієнт покриття	> 1	1,723	1,94	2,166	25,71	11,65
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,6-0,8	1,084	1,058	1,293	19,28	22,21
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	>0 збільшення	0,738	0,422	0,649	-12,06	53,79
Показник відношення дебіторської та кредиторської заборгованості	1	0,466	0,817	0,789	69,31	-3,43

значення майже вдвічі та показує позитивну тенденцію до збільшення. Цей коефіцієнт показує, яку частину поточних зобов'язань компанія може погасити за рахунок найбільш ліквідних оборотних активів – грошових коштів та їх еквівалентів, фінансових інвестицій та дебіторської заборгованості. Це можна вважати особливістю саме фінансових інституцій, які не виробляють матеріальну продукцію, а тому їх оборотні активи майже дорівнюють їхнім найбільш ліквідним активам.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності показує, яку частку зобов'язань страховик має можливість погасити негайно, не чекаючи оплати дебіторської заборгованості чи реалізації інших активів. Нормативне значення коефіцієнта встановлено на рівні, більшому за 0. Протягом аналізованого періоду значення коефіцієнту значно перевищувало нормативне, хоча і знижувалося у 2015 р. Високе значення показника свідчить про достатню частку грошових коштів у структурі оборотних активів, що демонструє наявність великого запасу найбільш ліквідних активів для здійснення страхових виплат і свідчить про їх позитивний вплив на підтримання фінансової стійкості, проте, з іншого боку, занадто високе значення показника може демонструвати не досить ефективну політику управління активами.

Значення показника співвідношення поточної дебіторської та кредиторської заборгованості свідчить про здатність розрахуватися з постачальниками, працівниками та іншими кредиторами за рахунок дебіторів у межах досліджуваного року. Рекомендоване значення показника дорівнює одиниці. У нашому разі показник менший одиниці, тобто підприємство здатне фінансувати дебіторську заборгованість та частину інших активів за рахунок кредиторської заборгованості. Найбільше відхилення цього показника спостерігалось у

2015 р., у 2016 р. він значно збільшився (на 0,351), а в 2017 р. відбулося незначне зменшення показника – на 0,029.

У науковій літературі розглядаються два основні підходи до визначення фінансової стійкості страхової компанії. Перший передбачає, що фінансову стійкість компанії можна оцінити на основі визначення співвідношення позикового та власного капіталу. Згідно з другим підходом, страховик є фінансово стійким, якщо у нього достатньо власних оборотних активів. Ми вирішили перевірити обидва підходи і провели відповідні розрахунки, що проілюстровано на рис. 1.

Показник фінансової автономії часто вважають одним із найважливіших, адже його значення свідчить про те, яку частину своїх активів компанія здатна профінансувати за рахунок власних фінансових ресурсів. Як видно з рис. 1, значення показника значно менше за нормативне 0,4–0,6 за рахунок зростання загальної величини активів за фактично незмінної величини власного капіталу. У 2016 р. показник дещо збільшився, однак значення коефіцієнта в 2017 р. опустилося ще нижче показника 2015 р., що свідчить про високий рівень фінансових ризиків.

Коефіцієнт фінансування показує, скільки гривень власного капіталу припадає на 1 грн. позикового, і свідчить про здатність компанії відповідати за своїми зобов'язаннями в середньо- і довгостроковій перспективах. Нормативне значення показника дорівнює одиниці. У ПрАТ «СК «ПЗУ Україна» за весь проаналізований період значення коефіцієнта не становить навіть і половину нормативного показника, що свідчить про високий рівень фінансових ризиків.

Отже, можна зазначити, що ПрАТ «СК «ПЗУ Україна» підтверджує статус фінансово стійкої та надійної компанії за розрахо-

ваними фінансовими коефіцієнтами. Більшість показників перевищувала нормативний рівень у декілька разів, показуючи позитивні тенденції до збільшення у 2017 р. порівняно з 2016–2015 рр.

Конкурентоспроможність страхових компаній трактується як наявні можливості для надання таких страхових послуг, яким із боку потенційних страховиків буде надано пріоритет перед послугами компаній-конкурентів, які знайдуть попит і будуть з успіхом реалізовані на страховому ринку, забезпечуючи, таким чином, успішне функціонування даної організації в довгостроковій перспективі.

Розглянемо основні показники діяльності страхових компаній за 2015–2017 рр. (табл. 3).

Як видно з табл. 3, у 2017 р. активи страхових компаній становили 57 381,0 млн. грн., що більше на 2,33%, ніж у 2016 р., та менше на 5,51%, ніж у 2015 р., загалом активи за три роки скоротилися на 3 347,5 млн. грн. Статутний фонд страхових компаній за цей період теж скоротився на 11,35%, при цьому найбільше скорочення відбулося у 2016 р. – аж на 1 813,2 млн. грн.

Страхових платежів у 2017 р. зібрано 43 431,8 млн. грн., що більше, ніж у 2016 р., на 23,49% та більше, ніж у 2015 р., 46,06%,

тобто обсяг страхових платежів за три роки збільшився майже вдвічі.

Обсяг страхових виплат за три роки збільшився на 30,08%, до 10 536,8 млн. грн. Оскільки страхові платежі збільшуються в більших обсягах, то рівень виплат зменшується. Загалом за даний період рівень виплат зменшився на 10,66%. Найбільше зменшення відбулося у 2016 р. відносно 2015 р.

Становище страхових компаній напряму пов'язане з політичною та економічною ситуацією в державі, саме тому нині спостерігається погіршення становища страхових компаній. Серед проблем, з якими вони стикаються, слід виділити такі [4]:

- недосконала нормативно-правова база;
- низький попит фізичних і юридичних осіб на страхові послуги, що спричинено економічною та політичною кризою в країні;
- відсутність надійних інвестиційних програм, а також реальних фінансових механізмів для довгострокового розміщення страхових резервів;
- низький рівень страхових виплат;
- низький рівень доходності окремих видів страхування;
- недостатня ефективність стратегічного менеджменту страхових компаній;

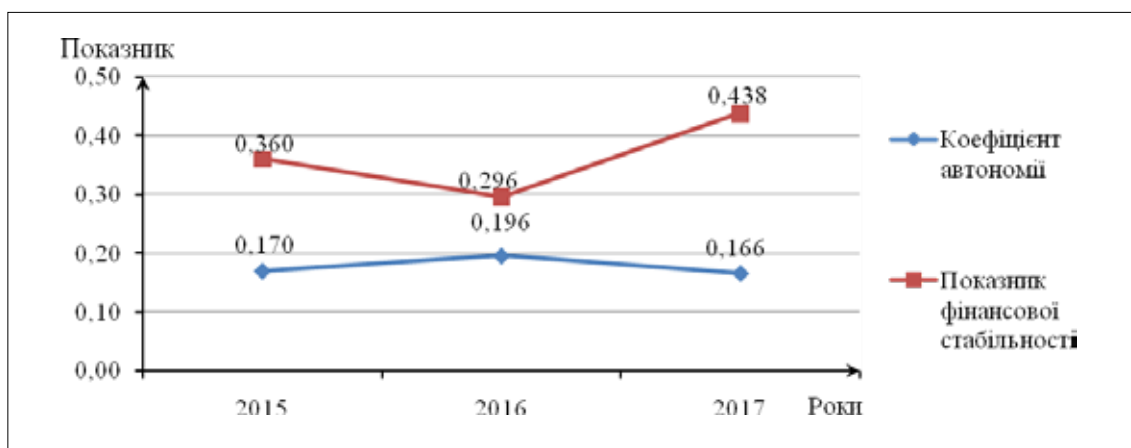

Рис. 1. Динаміка коефіцієнтів фінансової стабільності ПрАТ «СК «ПЗУ Україна» [5]

Таблиця 3

Основні показники діяльності страхових компаній за 2015–2017 рр.

Показники	Роки			Темп приросту, %	
	2015	2016	2017	2017/2016	2017/2015
Активи, млн. грн.	60 729,1	56 075,6	57 381,0	2,33	-5,51
Статутний фонд, млн. грн.	14 474,8	12 661,6	12 831,3	1,34	-11,35
Зібрані платежі, млн. грн.	29 736,0	35 170,3	43 431,8	23,49	46,06
Здійшені виплати, млн. грн.	8 100,5	8 839,5	10 536,8	19,20	30,08
Рівень виплат, %	27,2	25,1	24,3	-3,19	-10,66

- значна інформаційна закритість діяльності страхових компаній;
- політична нестабільність у країні;
- слабкі зовнішньоекономічні зв'язки України у сфері страхування з іншими країнами;
- нерозвиненість національної страхової інфраструктури;
- недостатній рівень і потенціал розвитку страхування за межами країни;
- низькі показники конкурентоспроможності українських страхових компаній.

Частина із цих проблем є притаманними і для інших секторів фінансового ринку (наприклад, проблеми економічного характеру й організаційно-правові проблеми), інша частина характерна лише для страхового ринку. Велика кількість цих проблем пояснюється передусім прагненням страхових компаній максимізувати прибуток, незважаючи ні на довгострокові інтереси галузі, ні на професійну етику [1].

Основними перспективами розвитку страхового ринку в Україні є такі:

1. Удосконалення законодавчої бази розвитку страхування в Україні відповідно до норм Європейського Союзу.
2. Інформування населення щодо видів страхування і переваг страхового ринку.
3. Посилений контроль над діяльністю страхових компаній із боку держави, що дало б змогу унеможливити шахрайство з боку страховиків.
4. Удосконалення законодавчого поля для захисту інтересів страховиків.

5. Інтеграція українських страхових ринків у світову спільноту страховиків.

6. Збільшення конкуренції між страховиками.

Страховим компаніям необхідно підвищувати ефективність страхового менеджменту, застосовуючи економіко-математичний інструментарій та сучасні технології імітаційного моделювання. Це дасть змогу визначити ступінь активності реагування компанії на зміни страхового ринку для своєчасного прийняття відповідних заходів; оцінити ефективність технології формування технічних резервів та загальних активів компанії; спрогнозувати можливі зміни її фінансового становища; визначити прогностичні значення головних кінцевих показників діяльності страховика. Застосування у страховому менеджменті кількісних моделей дасть змогу оцінити об'єктивно необхідний рівень витрат на управління, можливості проведення інвестиційної політики, визначити стратегію проведення маркетингової політики.

Висновки з цього дослідження. В Україні страхування перебуває ще на стадії поступового інтегрування у світовий страховий ринок. Аналіз стану страхового ринку говорить про певні здобутки і ще більші недоліки: частка страхування у ВВП країни незначна, темпи росту страхової галузі значно відстають від темпів росту всієї економіки. Але у цілому страхова галузь України має великий потенціал розвитку, й одним з основних завдань держави є створення можливостей для розвитку страхового бізнесу

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вірбулевська О.В. Проблеми та перспективи розвитку страхового ринку регіонів України. UPL: [http://www.kdu.edu.ua/statti/2006-5-1\(40\)/143.pdf](http://www.kdu.edu.ua/statti/2006-5-1(40)/143.pdf) (дата звернення: 01.10.2018).
2. Дубина М., Савченко Т. Розвиток системи захисту прав споживачів з метою підвищення рівня страхової довіри в Україні. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2018. № 2(14). С. 94–108. UPL: <http://ppeu.stu.cn.ua/articles/1543560847474.pdf> (дата звернення: 01.10.2018).
3. Клепікова О.А. Дослідження динаміки розвитку страхового ринку України як складової світового ринку страхових послуг. Вісник Одеського національного університету. Економіка. 2017. Т. 15. Вип. 20. С. 101–111.
4. Музика О.М. Стан та тенденції розвитку страхового ринку України. Збірник науково-технічних праць НЛУУ. 2017. С. 246–255.
5. Огляд страхового ринку. UPL: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Ohliad-strakhovoho-rynku.html> (дата звернення: 01.10.2018).
6. Стратегія розвитку страхового ринку України на 2011–2020 роки. UPL: http://ufu.org.ua/ua/about/activities/strategic_initiatives/5257 (дата звернення: 01.10.2018).
7. Ткаченко Н.В. Детермінанти розвитку банківсько-страхової моделі комплексного обслуговування споживачів фінансових послуг. Світ фінансів. 2015. № 4. С. 56–64.
8. Тулуш Л.Д. Сучасний стан і перспективи розвитку страхового ринку в Україні. UPL: <http://udau.edu.ua/library.php> (дата звернення: 01.10.2018).
9. Rusul L.V. Bancassurance under financial markets' globalization in Ukraine. Scientific bulletin of Polissia. 2017. № 2(10). Р. 118–126. UPL: <https://nvp.stu.cn.ua/uk/component/k2/item/730-rusul-l-v-bancassurance-under-financial-markets-globalization-in-ukraine.html> (дата звернення: 01.10.2018).

10. Vyhovska V.V. Theoretical principles of formation the system of safety of insurance market. Scientific bulletin of Polissia. 2017. № 2(10). P. 35–40. UPL: <https://nvp.stu.cn.ua/uk/component/k2/item/702-vyhovska-v-v-theoretical-principles-of-formation-the-system-of-safety-of-insurance-market/702-vyhovska-v-v-theoretical-principles-of-formation-the-system-of-safety-of-insurance-market.html> (дата звернення: 01.10.2018).

REFERENCES:

1. Virbulevsjka, O.V. (2006) Problemy ta perspektyvy rozvytku strakhovogho rynku rehioniv Ukrainy [Problems and prospects of development of the insurance market of the regions of Ukraine]. kdu.edu.ua. Retrieved from: [http://www.kdu.edu.ua/statti/2006-5-1\(40\)/143.pdf](http://www.kdu.edu.ua/statti/2006-5-1(40)/143.pdf) (in Ukrainian).
2. Dubyna, M., Savchenko, T. (2018) Rozvytok systemy zakhystu prav spozhyvachiv z metoju pidvyshhennja rivnja strakhovoji doviry v Ukraini [Development of consumer protection system in order to increase the level of insurance trust in Ukraine]. Problems and prospects of economy and management, no. 2 (14), pp. 94-108. Retrieved from: <http://ppeu.stu.cn.ua/articles/1543560847474.pdf> (in Ukrainian).
3. Klepikova, O.A. (2017) Doslidzhennja dynamiky rozvytku strakhovogho rynku Ukrainy jak skladovoju svitovogho rynku strakhovykh poslugh [Research of dynamics of development of the insurance market of Ukraine as a component of the world market of insurance services]. Bulletin of Odessa National University. Economy. Odessa: Astroprint, T. 15. Vip. 20, pp. 101-111 (in Ukrainian).
4. Muzyka, O.M. (2017) Stan ta tendenciji rozvytku strakhovogho rynku Ukrainy [The state and trends of the Ukrainian insurance market development]. Zbirnyk naukovo-tehnichnykh pracj NLUU. Ljviv, pp. 246-255 (in Ukrainian) (in Ukrainian).
5. Oghljad strakhovogho rynku [Review of the insurance market]. nfp.gov.ua. Retrieved from <https://www.nfp.gov.ua/ua/Ohliad-strakhovoho-rynku.html> (in Ukrainian).
6. Strateghija rozvytku strakhovogho rynku Ukrainy na 2011-2020 roky [Strategy of development of the insurance market of Ukraine for 2011-2020]. ufu.org.ua. Retrieved from http://ufu.org.ua/ua/about/activities/strategic_initiatives/5257 (in Ukrainian).
7. Tkachenko, N.V. (2015) Determinanty rozvytku bankivsko-strakhovoji modeli kompleksnogho obslughovuvannja spozhyvachiv finansovykh poslugh [Determinants of the development of a banking-insurance model of integrated services for financial services consumer]. The world of finance, no. 4, pp. 56-64 (in Ukrainian).
8. Tulush, L.D. Suchasnyj stan i perspektyvy rozvytku strakhovogho rynku v Ukraini [Current state and prospects of development of the insurance market in Ukraine]. udau.edu.ua. Retrieved from <http://udau.edu.ua/library.php> (in Ukrainian).
9. Rusul, L.V. (2017) Bancassurance under financial markets' globalization in Ukraine. Scientific bulletin of Polissia, no 2 (10), P. 2, pp. 118-126. Retrieved from <https://nvp.stu.cn.ua/uk/component/k2/item/730-rusul-l-v-bancassurance-under-financial-markets-globalization-in-ukraine.html> (in English).
10. Vyhovska, V.V. (2017) Theoretical principles of formation the system of safety of insurance market. Scientific bulletin of Polissia, no. 2 (10), P. 1, pp. 35-40. Retrieved from <https://nvp.stu.cn.ua/uk/component/k2/item/702-vyhovska-v-v-theoretical-principles-of-formation-the-system-of-safety-of-insurance-market/702-vyhovska-v-v-theoretical-principles-of-formation-the-system-of-safety-of-insurance-market.html> (in English).